

GLOBAL IQTISODIYOT SHAROITIDA MOLIYA-BANK TIZIMINI INNOVATSION BOSHQARISH MASALALARI

Toshkent moliya instituti talabasi

Zokirova Diyora Iqboljon qizi

Toshkent moliya instituti talabasi

Olqarova Zarina Nosir qizi

Respublikamizda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar natijasida mamlakatimiz katta yutuqlarga erishib kelmoqda. Bu erishilayotgan yutuqlarda, albatta, mahalliy hududlarning moliyaviy sohadagi olib borayotgan ishlari katta ahamiyatga egadir. O'zbekiston banklari milliy iqtisodiyotga ta'sir etuvchi qudratli tuzilmaga aylanish uchun rivojlanishning uzoq evolyutsion, ya'ni tadrijiy yo'lini bosib o'tishiga, anchagina mashaqqatlarni bartaraf etirishiga to'g'ri keldi. Buni esa bir necha bosqichlar misolida ko'rishimiz mumkin. Eng avvalgi bosqich milliy valyutani muomalaga kiritish uchun asos yaratilgan va ikki pog'onali bank tizimining poydevori qurilgan 1991-1994- yillarni o'z ichiga oladi. Aynan shu vaqtdan boshlab Markaziy bankning pul-kredit siyosatini yuritish, valyutaga oid ishlarni tartibga solish, bank faoliyatini boshqarish va samarali to'lov tizimini yaratish bo'yicha faoliyat to'laqonli ravishda milliy valyutaning barqarorligini ta'minlashga qaratildi. 1995-yil bank qonunchiligini takomillashtirish davri bo'lgani bilan ajralib turadi. Tarixiy muhim hujjat –“O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki to'g'risida”gi Qonun nafaqat bank tizimining huquqiy asosini boyitdi, balki O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining yangi, alohida maqomi va vakolatlarini, asosiy maqsad-vazifalarini aniq-ravshan belgilab berdi. Shu bilan bir qatorda, mazkur yilda aholiga xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash, kredit va depozit bozorlarida raqobat muhitini shakllantirish uchun zarur sharoitlar

yaratildi. Banklarning kapital hajmiga jalb etiladigan aholi jamg'armalari miqdorini cheklovchi qoida bekor qilingach, bank muassasalarining imkoniyatlari sezilarli darajada kengaydi va raqobat kuchaydi. 1994-yil boshida aholi jamg'armalarining 98,5 % Xalq banki, 1,5% esa boshqa banklar hissasiga to'g'ri kelgan bo'lsa, shu yil oxiriga kelib tijorat banklarining hissasi oshib, bu ko'rsatkich 12,8 % ga yetdi. Ko'rsatkichlarga bugungi ko'z nazari bilan qaraydigan bo'lsak, u juda yuqori-90,3 % ni tashkil etmoqda. 1996-yil qabul qilingan "Banklar va bank faoliyati to'g'risida" gi Qonun ikkinchi darajali bank tizimi –tijorat banklari faoliyatining huquqiy asosini ancha mustahkamladi. Qarorlarni qabul qilish jarayonida rivojlangan mamlakatlar moliya tizimi tajribalari asos qilib olindi. 1997-yil asosan bank sektorida xususiy kapital oqimini rag'batlantirishdan iborat bo'ldi. Bu jarayon asosan "Xususiy tijorat banklarini tashkil qilishni 338 rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi farmondan so'ng jadallashdi. Shu yilning mart oyidan yangi dasturiy ta'minot joriy etilib, barcha hisob-kitoblar avtomatik rejimda amalga oshirila boshlandi. Bu esa to'lovlarni respublika bo'ylab 15 daqiqa mobaynida, Toshkent viloyatining chekka joylarida 3 daqiqada amalga oshirish imkonini yaratdi. 1998-2000-yillarda barcha banklar Bazal tajribasiga muvofiq ish yurita boshladi. Valyuta bozorida xorijiy valyutalar savdosi mexanizmi yo'lga qo'yildi. Mazkur mexanizm vakolatli banklarning xorijiy valyutada talab va taklifdan kelib chiqib, o'z mijozlaridan shartnoma asosida erkin kurs bo'yicha valyutalar sotib olishini ko'zda tutadi. 2000-2010-yillar oralig'idagi kichik muddat katta o'zgarishlarga boy davr bo'ldi. Eng asosiysi, birinchi marta zamonaviy infratuzilmaga ega samarali bank tizimi tashkil etildi. Mazkur davrda O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti Islom Karimov mamlakatimiz bank-moliya tizimini rivojlantirish, uning faoliyatini mustahkamlash va sifatini oshirish masalalariga asosiy e'tiborni qaratdi. Shu o'zgarishlar natijasida bu davr bank-moliya tizimining izchil rivojlanishida yangi bosqich sifatida qayd etildi. O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidentining 2010-yil 16-noyabrdagi 1438-

sonli “2011-2015-yillarda respublika moliya-bank tizimini yanada isloh qilishva barqarorligini oshirish hamda yuqori xalqaro reyting ko`rsatkichlariga erishishning ustuvor yo`nalishlari to`g`risida” gi qarorining qabul qilinishi, respublika bank tizimida yangidan sifat tuzulishini takomillashtirishga qaratilgan bosqichni boshlab berdi. 2016-yildan to hozirgacha bo`lgan davr bank-moliya sohasida juda katta burilish yasadi. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining: 2017-yil 7 fevraldagi № PF-4947-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan “2017-2021 yillarda O`zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo`nalishi bo`yicha Harakatlar strategiyasi”, O`zbekiston Respublikasi Prezidentining “Respublika bank tizimini yanada rivojlantirish va barqarorligini oshirish chora-tadbirlari to`g`risida” gi 2017-yil 12- sentyabrdagi PQ-3270-sonli qarori, 2020-yil 12-mayda O`zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5992-sonli “2020-2025-yillarga mo`ljallangan O`zbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilish strategiyasi, O`zbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilish bo`yicha “Yo`l xaritasi “ va strategiyani amalga oshirishning maqsadli ko`rsatkichlari tasdiqlandi. Bu farmonlarda bank tizimini yanada mustahkamlash, aholiga bank xizmatlarini yaxshilash, pulning qadsizlanishini oldini olish va tadbirkorlarni qo`llab-quvvatlash maqsadida kam foizli kredit ajratish va talabalar uchun ham shunday imtiyozli kreditlar berish kabi dolzarb masalalar ta`kidlab o`tilgan. 339 Shuningdek, “Doing Business” ning so`nggi hisobotiga ko`ra, O`zbekiston iqtisodiyotni yaxshilashning 5 bosqichi bo`yicha eng yaxshi 10 mamlakat safiga kirdi. Bu, albatta, yaqin yillar ichida o`tkazilayotgan tub islohotlarni to`g`ri yo`naltirilganligidan darak beradi. Yaqin kelajakda-aniqroq aytadigan bo`lsak, 2030-yilga borib davlatimiz ham rivojlangan davlatlar qatoriga qo`shilishni rejalashtirgan. Bundan ko`rinib turibdiki, davlatimiz jahon hamjamiyati orasida nufuzli o`ringa ega bo`lishida, boshqa sohalar qatori moliya-bank sohasida ham bo`layotgan qator yangiliklanishlar o`z ko`zlagan maqsadini beradi,- deb bemaolol aytishimiz mumkin.